

## КАФЕДРА ОПЕРНО-СИМФОНІЧНОГО ДИРИГУВАННЯ

### Диригування (фах)

Освітній ступінь

бакалавр

|         |     |
|---------|-----|
| Курс    | 1-4 |
| Семестр | 1-8 |

Спеціальність

025 Музичне мистецтво

Освітньо-професійна програма

Оперно-симфонічне  
диригування

Статус

обов'язкова

|                      |     |
|----------------------|-----|
| ECTS                 | 30  |
| Годин                | 900 |
| Індивідуальні години | 471 |
| Самостійна робота    | 429 |

Семестровий контроль

екзамен/ залік/  
атестаційний екзамен

Інформація про викладача

|                   |  |
|-------------------|--|
| ПІБ               | Здоренко Віктор Михайлович, професор, завідувач кафедри оперно-симфонічного диригування Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. |
| Профіль викладача |  |
| e-mail            |  |

### Анотація навчальної дисципліни

**Мета курсу:** формування в особі майбутнього диригента всебічно розвинутого професіонала, керівника і вихователя оркестрового колективу; розвинути слухові навички, необхідні для роботи з симфонічним та оперним колективом; виховати висококваліфікованого диригента, здатного ефективно вирішувати питання становлення, розвитку і творчої діяльності колективу та різноманітних ансамблів; виховати смак до кращих зразків симфонічної творчості різних стилів, жанрів, епох; виховати майбутнього диригента всебічно розвинутого професіонала, керівника і вихователя оркестрового колективу, а також музиканта, який прагне плідно розвивати оркестрове виконання.

#### **Завдання курсу:**

- опанувати методику роботи над симфонічними творами;
- опрацювання мануальної техніки та удосконалення мистецтва диригування;
- удосконалення методики репетиційної роботи та важелів впливу на виконавський колектив;
- вивчення та засвоєння оперно-симфонічного репертуару.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

**знати:**

- специфіку професійної діяльності диригента, його функціональні обов'язки і завдання;
- основоположні засади диригентської майстерності, елементи внутрішньої і зовнішньої техніки;
- методологію роботи диригента під час роботи з партитурою;
- засоби і прийоми сценічної взаємодії з артистами оркестру в контексті розкриття драматургії твору;

**вміти:**

- використовувати широке знання репертуару, необхідного професійному оперно-симфонічному диригенту в його різноманітній суспільно-музичній діяльності;
- розуміти стилістику та застосування цих знань у виконавсько-педагогічній діяльності;
- враховувати специфіку колективу театру (оркестру) в контексті своєї професійної діяльності;
- проводити аналіз запропонованого музичного тексту (партитури);
- застосовувати елементи внутрішньої і зовнішньої техніки диригента, весь комплекс виразних засобів для створення художнього образу та драматургії;
- органічно взаємодіяти з артистами колективу для розкриття драматургії твору.

**Перелік тем**

Тема 1. Диригування оркестром: сутність, функції, завдання.

Тема 2. Етапи роботи над партитурою камерного оркестру.

Тема 3. Засоби управління, регулювання та здійснення самоконтролю як основоположних методів виконавської діяльності оперно-симфонічного диригента.

Тема 4. Методи роботи студента у класі та оркестрі.

Тема 5. Основи практичної роботи студента з оркестром.

Тема 6. Формування практичних навичок в оволодінні технікою диригування акомпанементу.

Тема 7. Роль і значення класичного репертуару у формуванні стилістичних особливостей диригента.

Тема 8. Підсумковий аналіз проведеної роботи з урахуванням поточних зауважень та корекцій викладача.

Тема 9. Стилiстичнi засади епохи романтизму в диригуванні.

Тема 10. Етапи роботи над партитурою епохи романтизму.

Тема 11. Вдосконалення мануальної техніки – специфіка епохи.

Тема 12. Методи роботи над репертуаром епохи романтизму студента у класі та оркестрі.

Тема 13. Основи практичної роботи студента з оркестром на прикладі репертуару епохи романтизму.

Тема 14. Формування практичних навичок в оволодінні технікою диригування акомпанементу періоду епохи романтизму.

Тема 15. Роль і значення репертуару епохи романтизму у формуванні стилістичних особливостей диригента.

Тема 16. Підсумковий аналіз проведеної роботи з урахуванням поточних зауважень та корекцій викладача.

Тема 17. Стилiстичнi засади диригування репертуару російських композиторів.

Тема 18. Етапи роботи над партитурою російських композиторів.

Тема 19. Вдосконалення мануальної техніки – специфіка епохи.

Тема 20. Методи роботи над репертуаром російських композиторів студента у класі та оркестрі.

Тема 21. Основи практичної роботи студента з оркестром на прикладі репертуару російських композиторів.

Тема 22. Формування практичних навичок в оволодінні технікою диригування акомпанементу на зразках творів російських композиторів.

Тема 23. Роль і значення репертуару російських композиторів у формуванні стилістичних особливостей диригента.

Тема 24. Підсумковий аналіз проведеної роботи з урахуванням поточних зауважень та корекцій викладача.

Тема 25. Стилiстичнi засади диригування творами сучасних композиторiв.

Тема 26. Етапи роботи над партитурою сучасних композиторів – методи практичного втілення.

Тема 27. Усвідомлення практичних засад мануальної техніки на творчому доробку сучасних композиторів.

Тема 28. Робота студента над репертуаром сучасних композиторів у класі та оркестрі.

Тема 29. Репертуар сучасних композиторів – методи практичного втілення в роботі студента з оркестром.

Тема 30. Формування практичних навичок в оволодінні технікою диригування акомпанементу на зразках творів сучасних композиторів.

Тема 31. Роль і значення репертуару сучасних композиторів у формуванні стилістичних особливостей диригента.

Тема 32. Підсумковий аналіз проведеної роботи з урахуванням поточних зауважень та корекцій викладача.

### **Форми та технології навчання**

#### **Педагогічні:**

- вербальний: пояснення, коментарі, обговорення;
- наочний: показ, демонстрація, ілюстрації;
- аналітичний: робота з літературою, аудіо-відеоматеріалами

#### **Методичні рекомендації**

У процесі формування оперно-симфонічного диригента передбачаються наступні форми роботи:

- диригування симфонічним оркестром в порядку роботи репетиції і в концертному плані (академічні концерти, заліки);
- диригування в оперній студії (на сценічних репетиціях під фортепіано, на оперних репетиціях з оркестром, хором і солістами і диригування виставою);
- вивчення досвіду репетиційної та концертно-виконавської роботи шляхом відвідування репетицій і концертів, оперних та балетних вистав навчального оркестру, оркестрів філармонії і оперного театру.

В процесі роботи з оркестром студент формує навички диригування, розвиває в ньому усвідомлене відношення до виконання музичного твору, учить аналізувати і виконавськи осмислювати партитуру, знайомить з широким колом музичної літератури. Тут студент навчається демонструвати результати своєї самостійної роботи і одержує вказівки, що дають йому напрям для подальшого розвитку всесторонніх виконавських якостей. Заняття повинні бути побудовані так, щоб направляти самостійну роботу студента, підказувати йому методи найефективнішого розвитку необхідних диригенту здібностей і якостей – всього того, що робить диригентську техніку активним засобом спілкування і впливу на виконавців.

Репетиційна робота покликана підготувати молодого диригента до його подальшої практики диригування в симфонічному оркестрі і в оперному театрі, удосконалювати його виконавську майстерність.

## Навчальні ресурси

Нотний матеріал відповідного симфонічного репертуару, музикознавча та методична література за фахом представлені у вільному доступі в бібліотеці та читальній залі Академії. Інструментарій у репетиційних приміщеннях, навчальних аудиторіях, концертних залах Академії надається для проведення занять, репетицій та концертних виступів відповідно до розкладу. За умови дистанційного навчання через протиепідеміологічні заходи, всі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали завантажуються на [GOOGL DISK ifm1.2nmau@gmail.com](mailto:ifm1.2nmau@gmail.com). Програми модульних контрольних робіт у формі концертного виступу студентів у формі посилання на YOUTUBE надсилаються на офіційні електронні адреси кафедри.

## Методи контролю

*Поточний (міжсесійний) контроль:*

- вербальний: співбесіда, експрес-опитування;
- аналітичний: аналіз самопідготовки студента;
- практичний: виконання вправ, практичний показ;

*Підсумковий контроль:*

- вербальний: колоквиум;
- практичний: диригування твором, або частин з твору.

## Система оцінювання

Наприкінці кожного семестру студенти проходять підсумкову атестацію у вигляді екзамену, сутність яких полягає у перевірці набутих знань і сформованих навичок в опануванні майстерності диригента. Підсумковий контроль складається з двох частин: практичної – здачі програми (або уривків з програми) та теоретичної – колоквиуму.

### **Семестри 1, 3, 5, 7, 8**

| № з/п | Контрольний захід оцінювання          | Всього % |
|-------|---------------------------------------|----------|
| 1.    | Модульна робота (академічний концерт) | 40       |
| 2.    | Відвідування занять                   | 5        |
| 3.    | Участь у конкурсі/концерті            | 5        |
| 4.    | Іспит (залік)                         | 50       |
|       | Всього                                | 100      |

### **Семестри 2, 4, 6, 8**

| № з/п | Контрольний захід оцінювання                               | Всього % |
|-------|--|----------|
| 1.    | Модульна робота (академічний концерт)                      | 20       |
| 2.    | Модульна тематична робота (тематична виконавська програма) | 20       |
| 3.    | Відвідування занять  | 5        |
| 4.    | Участь у конкурсі/концерті                                 | 5        |
| 5.    | Іспит (залік)  | 50       |
|       | Всього   | 100      |

**Критерії оцінювання виконання програми та фахових знань студентів по 100-бальній шкалі (у зіставленні з оцінкою ECTS та національною шкалою) оцінювання виконання програми з дисципліни**

|   |   |
|---|---|
| <b>90–100–А– відмінно</b>   | вичерпна і розгорнута відповідь на питання колоквиуму з аналізом сучасних літературних джерел, посиланням на інноваційні технології, досвід провідних вітчизняних і зарубіжних митців. Демонстрація високого рівня виконання практичних завдань, особистий творчий внесок у створення художнього образу та драматургії музичного твору. |
| <b>82–89–В– добре</b>   | ґрунтовна відповідь на питання колоквиуму з аналізом літературних джерел, творчого доробку провідних митців. Демонстрація якісного рівня виконання практичних завдань, навичок створення художнього образу та драматургії музичного твору.  |
| <b>74–81–С– добре</b>   | повна відповідь на питання колоквиуму з посиланням на літературні джерела, творчий доробок провідних митців. Демонстрація достатнього рівня виконання практичних завдань, навичок створення художнього образу та драматургії музичного твору.   |
| <b>64–73–D– задовільно</b>  | відповідь на питання колоквиуму в необхідному обсязі без посилань на літературні джерела, творчий доробок митців, окремі неточності, їх виправлення за допомогою викладача. Демонстрація посереднього рівня виконання практичних завдань, навичок створення художнього образу та драматургії музичного твору.                           |
| <b>60–63–Е– задовільно</b>  | відповідь на питання колоквиуму в мінімально допустимому обсязі, значні неточності, їх виправлення за допомогою викладача. Демонстрація посереднього рівня виконання практичних завдань, граничних навичок створення художнього образу та драматургії музичного твору.  |
| <b>35–59–FX– незадовільно<br/>(з можливістю повторного складання)</b>           | відповідь на питання колоквиуму в недостатньому обсязі, грубі помилки, неспроможність їх виправлення за допомогою викладача. Демонстрація низького рівня виконання практичних завдань, недостатня сформованість навичок створення художнього образу та драматургії музичного твору.   |
| <b>0–34–F– незадовільно<br/>(з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)</b> | відповідь на питання колоквиуму на рівні елементарного розпізнання, неможливість відтворення навчального матеріалу на репродуктивному рівні. Неспроможність виконання практичних завдань, відсутність навичок створення художнього образу та драматургії музичного твору.   |

**Інклюзивне  
навчання**

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.

## **Неформальна освіта**

Передбачається у межах вивчення навчальної дисципліни участь студентів у міжнародних та вітчизняних конференціях, конкурсах творчих робіт, круглих столах, відвідування культурно-мистецьких заходів, театрів, мистецьких експозицій та виставок, музичних фестивалів, конкурсів, концертів тощо.

## РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамова Н. Целостность и управление. – М.: Музыка, 1974
2. Анисимов А.М. Дирижер-хормейстер. –Л.: Музыка, 1976
3. Асафьев Б. Музыкальная форма как процесс. Кн.1-2. – М.: Музыка, 1930. – Л.: Музыка, 1947
4. Безбородова Л.А. Дирижирование. –М.: Просвещение, 1985
5. Берков В. Гармония и музыкальная форма. – М.: Сов.композитор, 1962
6. Бочкарев Л. Психологические основы музыкального обучения. К.: Музыка, 1979
7. Браудо И. Артикуляция /О произнесении мелодии. – Л.: Музыка, 1973
8. Брудный Ф. О проблеме коммуникации. –М., 1975
9. Бураго С.Б. Музыка поэтической речи. –К.: Дніпро, 1986
10. Бялик М. Евгений Мравинский. –М.: Музыка, 1977
11. Вальтер Б. О музыке и музицировании. В сб.: Исполнительское искусство зарубежных стран, вып. 1. -М.: Музыка, 1962
12. Ванслов В. Об отражении действительности в музыке. –М.: Музыка, 1953
13. Венедиктов Л.М. Академік оперного мистецтва (Про діяльність В.С.Тольби) // Виконавські школи вищих навчальних закладів України: Зб. Ст.. – К.: Київська держ. консерваторія імені П.І.Чайковського, 1990
14. Вірановський Г. Музично-теоретичні системи. –К.: Музична Україна, 1978
15. Вуд Г.О. О дирижировании. –М.: Музгиз, 1957
16. Гарбузов Н. Внутризонный интонационный слух и методы его развития. М.: Музыка, 1951
17. Гарбузов Н. Зонная природа тембрового слуха. – М.: Музыка, 1956
18. Гинсбург Л. Избранное. Дирижеры и оркестры: Вопросы теории и практики дирижирования. –М.: Музыка, 1981
19. Голованов Н. Литературное наследие. Переписка. Воспоминания. М.:Музыка, 1982
20. Гольцман А.М. Проблемы традиций и новаторства в современной музыке. –М.: Советский композитор, 1982
21. Григорьев Л., Платек Я. Современные дирижеры. –М.: Советский композитор, 1969
22. Грошева Е. Н.С. Голованов: Литературное наследие. Переписка. Воспоминания современников. –М.: Советский композитор, 1982
23. Губенко Е.Г. Проблемы художественной интерпретации: Философский анализ. – Новосибирск: Наука, 1982
24. Гулеско І.І. «Реквієм» Моцарта (До проблеми відродження старовинних жанрів): Навчальний посібник. –Харків, 1998
25. Гунке И. Учение о мелодии / Полное руководство к сочинению музыки. СПб, 1863
26. Ержемский Г. Структура общения дирижера. – Краснодар, 1975
27. Ержемский Г. Психология творчества. – М.: Музыка, 1987
28. Ержемский Г. Психология дирижирования. – М.: Музыка, 1988
29. Ержемский Г. Закономерности и парадоксы дирижирования. Психология. Теория. Практика. – Санкт-Петербург, 1993
30. Ержемский Г. О строении деятельности дирижера. – М.: АПН, 1997
31. Живов В. О выразительности дирижерского жеста: методика, опыт. М.: Профиздат, 1977
32. Завадинський Д. Вибір тактових схем // Питання диригентської майстерності. – К.: Музична Україна, 1980
33. Иванов-Радкевич А.П. О воспитании дирижера. –М.: Музыка, 1973
34. Іконник В.М. Культура інтонації. –К.: Рукопис, 1969.
35. Ильин В. Искусство миллионов. –Л.: Музыка, 1967.

36. Історія української музики: в 6 т. –К.: Наукова думка, 1989 – т. 1-2; 1990 т.3; 1992 – т.4
37. Калашников Ю.С. Эстетический идеал К.С.Станиславского. –М.: Наука,1965
38. Кан Э. Элементы дирижирования. –Л.: Музыка, 1980
39. Канерштейн М.М. Вопросы дирижирования. –М.:Музыка, 1965
40. Канерштейн М. Про методику навчання диригентів // Питання диригентської майстерності. – К.: Музична Україна, 1980
41. Колеса М. Основи техніки диригування. – К.: Держвид., 1960
42. Колеса М. Навчання студента-диригента в класі по спеціальності // Українська музика. – К.: Музична Україна, 1972
43. Кондрашин К. Мир дирижера. Технология вдохновения. – Л.: Музыка, 1976.
44. Корихалова Н. Интерпретация музыки. – Л., 1979
45. Кофман Р. Виховання диригента: Психологічні особливості. – К.: Музична Україна, 1986.
46. Кремлев Ю. Вопросы музыкальной эстетики. – М., 1953
47. Мазель Л. О мелодии. –М.: Музыка, 1952
48. Мазель Л., Цуккерман В. Анализ музыкальных произведений. – М.: Музыка, 1967
49. Малько Н. Основы техники дирижирования. –М.: Музыка, 1965
50. Маркевич И. Искусство дирижирования в наше время // Исполнительское искусство зарубежных стран. – Вып. 5. – М.: Музыка, 1970
51. Медушевский В. О закономерностях и средствах художественного воздействия музыки. – М.: Музыка, 1976
52. Михеева Л.В. Эдуард Францевич Направник. –М.: Музыка, 1985
53. Москаленко В. До визначення поняття «Музичне мислення» // Українське музикознавство. – Вип.. 28. – К.: НМАУ, 1998
54. Мусин А.Н. Техника дирижирования. –М.: Музыка, 1967
55. Мусин А.Н.. О воспитании дирижера. – Л.: Музыка, 1987
56. Наумов А. Памяти Н.М.Данилина: Письма. Воспоминания. Документы. –М.: Советский композитор, 1987
57. Пазовский А. Дирижер и певец. – М.: Музгиз, 1959
58. Пазовский А.М. Записки дирижера. –М.: Музыка, 1966
59. Рабинович Д. Исполнитель и стиль. – М.: Советский композитор, 1979
60. Робинсон П. Караян. –М.: Прогресс, 1981
61. Рождественский Г. Дирижерская аппликатура. - М.:Музыка, 1974
62. Рожок В. Стефан Турчак (до проблеми творчого методу диригента) // Наук.вісник НМАУ імені П.І.Чайковського. Музичне виконавство. – Вип.. 2. – К., 1999
63. Скребков С. Гармония в современной музыке: Очерки. – М.: Музыка, 1965
64. Теплов Б. Психология музыкальных способностей. – М.: Музгиз, 1960
65. Тольба В.С. Проблемы виконавства // Питання диригентської майстерності. – К.: Музична Україна, 1980
66. Тюлин Ю. Учение о музыкальной фактуре и фигурации. – М.: Музыка, 1976
67. Хайкин Б. Беседы о дирижерском ремесле. Статьи. –М.: Советский композитор, 1984
68. Холопова В.Н. Музыкальный тематизм: Н.-метод. очерк. –М.: Музыка, 1983
69. Холопова В.Н. Мелодика: Науч.-метод.очерк. –М.: Музыка, 1984
70. Яковлев Е. Проблемы художественного творчества. – М., 1972.